

Chefsjustitieombudsmannen
Erik Nymansson

Kritik mot Försvarsmakten för att skyltning vid skyddsobjektet Faluns skjutfält inte har uppfyllt skyddslagens krav

Beslutet i korthet: ChefsJO har på eget initiativ granskat om skyltningen vid skyddsobjektet Faluns skjutfält har varit förenlig med beslutet om skyddsobjekt och skyddslagens bestämmelser. Granskningen har avsett en skylt med förbud mot tillträde och avbildning samt två anslag med tidsangivelser.

ChefsJO konstaterar att förbudsskylten felaktigt återgav tillträdesförbudets omfattning och att det angivna avbildningsförbudet gav intryck av att det avsåg ett större område än vad myndighetens beslut anger. Vad gäller tillträdesförbudet innebär beslutet om skyddsobjekt ett förbud mot tillträde utan tillstånd när skjutfältet är avlyst. På förbudsskylten angavs dock att det rädde förbud mot tillträde utan tillstånd. Det saknades alltså en upplysning om att förbudet endast gällde under den tid som anges på anslag. Den felaktiga informationen kan ha inneburit att enskilda har avhållit sig från att besöka området även när det har varit tillåtet. Vidare var placeringen av ett av anslagen med tidsangivelser olämplig eftersom även det har kunnat ge intryck av att tillträdesförbudet var mer omfattande än vad som framgår av beslutet om skyddsobjekt.

Den granskade skyltningen har inte uppfyllt skyddslagens krav på tydlighet. ChefsJO kritiserar Försvarsmakten för detta.

Bakgrund och initiativ

I ett klagomålsärende hos JO framkom uppgifter om Försvarsmaktens skyltning vid skyddsobjektet Faluns skjutfält. Bilder på en informationstavla vid skjutfältet bifogades anmälan i ärendet. Med anledning av klagomålet hämtade JO in beslutet om skyddsobjekt avseende Faluns skjutfält från Försvarsmakten.

Mot bakgrund av bilderna på informationstavlan och beslutet om skyddsobjekt beslutade jag den 16 maj 2025 att i detta initiativärende utreda om den aktuella skyltningen vid Faluns skjutfält stämmer överens med beslutet om skyddsobjekt och skyddslagens (2010:305) bestämmelser.

Beslutet om skyddsobjekt och skyltarnas utformning

Försvarsmaktens beslut om skyddsobjekt (FM2022-22048:1) är fattat den 19 oktober 2022. I beslutet anges bl.a. att beslutet innebär ett förbud mot

tillträde för obehöriga då skjutfältet helt eller delvis är avlyst enligt 7 § första stycket skyddslagen. I övrigt är skjutfältet öppet för allmänheten.

Den aktuella informationstavlan vid skyddsobjektet innehåller flera skyltar och anslag. Min granskning avser en förbudsskylt gällande tillträdesförbud och avbildningsförbud (Skylt A) samt två anslag med tidsangivelser (Skylt B och C).

Den skylt som i beslutet benämns ”Skylt A” är en förbudsskylt med gul botten som ger information om att området är ett skyddsobjekt enligt skyddslagen och att det råder förbud mot tillträde utan tillstånd. Det framgår även att det är förbjudet att fotografera, avbilda, beskriva eller mäta skyddsobjektet utan särskilt tillstånd.

Till höger på informationstavlan finns en glasförsedd lucka med två anslag under texten ”Tillträdesförbud enligt tider:”. Det översta anslaget benämns i beslutet ”Skylt B” och anger bl.a. datum och tider under juni–augusti 2024 som det rådde tillträdesförbud till skyddsobjektet.

Under Skylt B finns ytterligare ett anslag med datum och tider med följande rubrik: ”Mindre avspärrning, skyddslagen gäller inte, med bockar och bommar, för hagelskytte på trapbanan i närheten av Myckelmyratjärnen på följande datum och tider”. Anslaget benämns i beslutet ”Skylt C”.

Utredning

JO begärde att Försvarsmakten skulle yttra sig över om förbudsskylten (Skylt A), som bl.a. anger att det råder förbud mot tillträde utan tillstånd, stämmer överens med beslutet om skyddsobjekt samt skyddslagens bestämmelser och Försvarsmaktens föreskrifter. Försvarsmakten skulle även yttra sig över om de uppsatta anslagen (Skylt B och C) enskilt och tillsammans med övriga skyltar uppfyller skyddslagens krav på tydlig skyltning. I den delen skulle särskilt beaktas risken för att enskilda missuppfattar informationen. Försvarsmakten skulle också redovisa sin rättsliga bedömning av det som har kommit fram.

Av Försvarsmaktens yttrande framgick bl.a. följande.

Beslutet om skyddsobjekt gällande Faluns skjutfält grundas på allmänhetens behov av skydd mot skada som kan uppkomma till följd av den militära verksamheten på skyddsobjektet. Skjutfältet ligger strax utanför Falun, i anslutning till natur- och strövområdet Myran. Området har ett rikt djurliv med flertalet stigar och rastplatser. Med hänsyn till allmänhetens intresse av att använda området för rekreation hävdas tillträdesförbudet bara då farlig militär verksamhet bedrivs, och då endast i de delar av skyddsobjektet som nyttjas för verksamheten. Delar av skyddsobjektet omfattas av ett separat beslut om förbud att fotografera, avbilda, beskriva eller mäta skyddsobjektet (s.k. avbildningsförbud).

På skjutfältet bedrivs även skytte som inte är militär verksamhet, främst på den så kallade trapbanan, vilket är en skjutbana för hagelvapen. Hagelbanan används bland annat för övningskytte för jägare.

Skylt A är felaktig i det att den anger att det enligt skyddslagen är förbjudet att fotografera, avbilda, beskriva eller mäta skyddsobjektet utan särskilt tillstånd. Detta stämmer således inte överens med beslutet om skyddsobjekt. Skylt A är däremot korrekt för de områden inom Faluns skjutfält som omfattas av beslut om avbildningsförbud.

Dalregementet uppmärksammade felet i september 2024 och bytte inom någon dag Skylt A mot en skylt som visar rätt information. Orsaken till felet undersöktes och visade sig vara ett förbiseende i samband med att samtliga informationstavlor byttes ut under år 2024. Skyddsobjektet har fler än 15 informationstavlor, och den som fotograferats och bilagts JO:s remiss var den enda som hade en felaktig skyddsobjektsskylt uppsatt. Den aktuella informationstavlan sattes upp i slutet av juni 2024.

Skylt B är en tilläggsskylt som anger när tillträdesförbudet gäller på skyddsobjektet, i enlighet med skyddslagen och beslutet om skyddsobjekt. Skylten är korrekt i det att den visar de tider och platser som skjutfältet användes för farlig militär verksamhet och är utformad på det sätt som föreskrivs i Försvarsmaktens interna regler. Platsangivelserna i kolumnen ”område” hänvisar till områdesindelningen på kartan i mitten av

informationstavlan. Syftet med detta är att begränsa tillträdesförbudet geografiskt.

Skylt C är ett varningsmeddelande som inte åberopar skyddslagens tillträdesförbud, men upplyser om att det under angivna tider bedrivs farlig verksamhet på platsen. Skylt C överensstämmer inte med exemplet på utformning som finns i Försvarmaktens interna regler och är otydligt formulerad. Den är därtill uppsatt bakom en glasförsedd lucka med texten ”Tillträdesförbud enligt tider:”. Meddelandet anslags på informationstavlan som en serviceåtgärd till allmänheten. Syftet var att så tidigt som möjligt informera förbipasserande om att farlig verksamhet genomfördes på trapbanan, för att de redan då skulle kunna anpassa färdväg eller aktivitet om nödvändigt. Anslaget sattes i den glasförsedda luckan på informationstavlan för att skydda mot vädret. Anslaget sitter inte längre på informationstavlan.

Skyltarna som omfattas av JO:s ärende förmedlar information i tre olika avseenden; tillträdesförbud, utbildningsförbud och farlig verksamhet.

Tillträdesförbudet är genom Skylt A och Skylt B anslaget på ett korrekt sätt och redovisar alla tider då tillträdesförbud har gällt under den aktuella perioden. Det finns inget i ärendet som tyder på att någon från allmänheten har riskerat att av misstag överträda tillträdesförbudet på grund av otillräcklig eller felaktig information.

Den felaktiga skyltningen i fråga om utbildningsförbud har däremot förespeglat allmänheten att förbudet att fotografera, avbilda beskriva eller mäta avser ett större område än vad beslutet innehåller. Felet togs på allvar när det uppdagades och skylten byttes skyndsamt ut i september 2024.

Skyltningen om farlig verksamhet (Skylt C) ligger utanför tillämpningen av skyddslagen. Vid en första anblick finns det dock risk för missförstånd om att så var fallet, eftersom den satt bakom en lucka med märkningen ”Tillträdesförbud enligt tider:”. Följden av detta är att allmänheten har riskerat att tro att det har varit tillträdesförbud när det bedrivits civilt skytte på hagelbanan, fastän så alltså inte har varit fallet. Anledningen till att tillträdesförbud inte har gällt hagelbanan vid angivna tidpunkter är att det bedrivits civilt skytte och inte sådan militär verksamhet som beslutet om skyddsobjekt omfattar. Den fara som skyttet har inneburit för allmänheten har dock varit av samma slag som om skytteövningarna hade bedrivits i militär regi. Det är dock viktigt att hålla isär sådan farlig verksamhet som Försvarmakten bedriver från andra verksamhetsutövers skytteövningar. Det var därför olämpligt att anslag C satt på Försvarmaktens informationstavla, även om ambitionen har varit service till allmänheten. Försvarmakten ser därför positivt på att anslag C inte längre sitter på informationstavlan.

Rättslig reglering

För att bl.a. tillgodose behovet av skydd för allmänheten mot skada som kan uppkomma till följd av militär verksamhet kan det beslutas att något ska vara skyddsobjekt (se 2 och 3 §§ skyddslagen [2010:305]).

Ett beslut om skyddsobjekt innebär att obehöriga inte har tillträde till skyddsobjektet (se 7 § första stycket skyddslagen).

Genom ett särskilt beslut får tillträdesförbudet förenas med ett förbud mot att göra avbildningar, beskrivningar eller mätningar av eller inom skyddsobjektet. Om det räcker för att tillgodose skyddsbehovet, får tillträdesförbudet ersättas av ett avbildningsförbud eller av ett förbud mot att bada, dyka, ankra eller fiska. (Se 7 § andra och tredje stycket skyddslagen.)

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett förbud som avses i 7 § första stycket skyddslagen döms för obehörigt tillträde till skyddsobjekt till fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som olovligen stannar kvar inom skyddsobjektet. Om brottet är ringa döms till böter eller fängelse i högst sex månader. (Se 30 § skyddslagen.)

Även överträdelse av förbudet mot avbildning m.m. är straffbart (se 30 a § skyddslagen).

Ett beslut om skyddsobjekt får inte göras mer ingripande eller omfattande än vad som behövs för att tillgodose skyddsbehovet. Så långt det är möjligt ska tillses att ett beslut inte kommer att medföra skada eller annan olägenhet för andra allmänna eller enskilda intressen. (Se 18 § skyddslagen.)

Den som äger eller nyttjar ett skyddsobjekt ansvarar för att objektet bevakas och för att upplysning om beslutet om skyddsobjekt lämnas genom tydlig skyltning eller på annat sätt. I ett beslut om skyddsobjekt ska det anges vem som har ansvaret för dessa skyldigheter. (Se 22 § skyddslagen.)

En skylt med upplysning om beslutet om skyddsobjekt ska ha text på svenska och ska tillverkas i ett beständigt material. En skylt ska ha den utformning som framgår av en bilaga till Försvarsmaktens föreskrifter om skyddsobjekt och skyddsvakter, FFS 2022:3. (Se 16–19 §§ i föreskrifterna.)

I bilagan anges de grafiska egenskaperna för skyltar med upplysning om ett beslut om skyddsobjekt. Det anges bl.a. att text och symboler ska anpassas efter innehållet i ett beslut enligt 7 § skyddslagen.

Försvarsmakten har även en intern reglering gällande skyltning som inte omfattas av skyddslagen som benämns Reglemente Verksamhetssäkerhet – Gemensam 2023 (SäkR G). Där anges bl.a. att det av en informationsskylt ska framgå under vilka tider tillträdesförbud till eventuellt skyddsobjekt råder, för hela eller delar av övnings- eller skjutfält.

Bedömning

Av utredningen i ärendet framgår att Faluns skjutfält genom beslut den 19 oktober 2022 är ett skyddsobjekt. Beslutet innebär ett förbud mot tillträde för obehöriga till skjutfältet då det är helt eller delvis avlyst. I övrigt är skjutfältet öppet för allmänheten.

Det framgår av skyddslagen att det ankommer på den som äger eller nyttjar ett skyddsobjekt att ansvara för att upplysning om beslutet om skyddsobjekt lämnas genom tydlig skyltning eller på annat sätt. Tydlig information till allmänheten om innebörden av ett beslut om skyddsobjekt är en förutsättning för att denna ska kunna förstå vilka villkor som gäller för det område m.m. som utgör skyddsobjekt. Det bidrar också till undvikande av att allmänheten oavsiktligt stör en verksamhet, vilket i vissa fall kan leda till att enskilda personer kan komma till skada. Vidare är tillkännagivandet en förutsättning för att kunna utdöma sanktioner mot den som bryter mot t.ex. ett tillträdesförbud. (Se prop. 2009/10:87 s. 74.)

Den aktuella förbudsskylten (Skylt A) sattes upp vid Faluns skjutfält i juni 2024 och togs ned i september samma år. Av skylten framgick att det enligt skyddslagen var förbud mot tillträde utan tillstånd och förbud mot att fotografera, avbilda, beskriva eller mäta skyddsobjektet utan särskilt tillstånd (s.k. avbildningsförbud). Försvarsmakten har i sitt yttrande uppgett att skylten felaktigt gav allmänheten intryck av att avbildningsförbudet avsåg ett större område än vad myndighetens beslut anger. Jag har inte själv tagit del av beslutet om avbildningsförbud men finner inte skäl att ifrågasätta Försvarsmaktens slutsats. Det är inte godtagbart att skyltningen därmed har begränsat enskildas rättigheter i större utsträckning än vad det funnits stöd för i beslutet.

Jag kan konstatera att även förbudsskyltens information om tillträdesförbudets omfattning var felaktig. Beslutet om skyddsobjekt avseende Faluns skjutfält innebär ett förbud mot tillträde utan tillstånd när skjutfältet är avlyst. På förbudsskylten angavs dock att det rörde förbud mot tillträde utan tillstånd. Det saknades alltså en upplysning om att förbudet endast gäller under den tid som anges på anslag. Även om det under perioden fanns ett anslag uppsatt (Skylt B) som angav tider när tillträdesförbud gällde har själva förbudsskyltens lydelse inneburit att tillträde till området inte har varit tillåtet överhuvudtaget utan tillstånd. Jag noterar att Försvarsmakten nu har satt upp en förbudsskylt med korrekt information.

Försvarsmakten har fört fram att det inte finns något i ärendet som tyder på att någon från allmänheten har riskerat att överträda tillträdesförbudet på grund av otillräcklig eller felaktig information. Jag ifrågasätter inte det. Den felaktiga informationen på förbudsskylten kan dock ha inneburit att enskilda har avhållit sig från att besöka området även när det har varit tillåtet. Det är inte godtagbart. Försvarsmakten har en skyldighet att säkerställa att skyltningen på ett korrekt sätt återger beslutet om skyddsobjekt.

Anslaget som bl.a. angav datum och tider när det rådde tillträdesförbud till skyddsobjektet (Skylt B) satt under perioden tillsammans med ett anslag med tidsangivelser gällande annan farlig verksamhet (Skylt C) bakom en glasförsedd lucka. Över anslagen stod texten ”Tillträdesförbud enligt tider:”. Informationen på Skylt C var otydlig och klargjorde inte vad tiderna som angavs på anslaget avsåg. Det framgick därför inte tydligt att tillträdesförbud enligt skyddslagen inte gällde under de tider som angavs på Skylt C. Även i detta avseende har skyltningen således kunnat ge intryck av att tillträdesförbudet var mer omfattande än vad som framgår av beslutet om skyddsobjekt. Jag instämmer i Försvarmaktens bedömning att placeringen av Skylt C var olämplig och det är positivt att skylten inte längre sitter i på informationstavlan.

Vid de skyddsobjekt som Försvarmakten ansvarar för ska myndigheten säkerställa att upplysning om beslutet om skyddsobjekt i förekommande fall lämnas genom tydlig skyltning. Jag kan konstatera att den granskade skyltningen inte har uppfyllt lagens krav. Försvarmakten kritiserar för detta.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Maria Jacobsson har föredragit ärendet och byråchefen Stefan Nyman har deltagit i beredningen.